

НАБОК І.І.,
к.е.н., доцент
доцент кафедри міжнародних економічних відносин і бізнесу
Факультету міжнародних відносин
Національного авіаційного університету

ПРОБЛЕМА БІДНОСТІ В СУЧАСНІЙ СВІТОВІЙ ЕКОНОМІЦІ

В епоху глобалізації посилюється соціально-економічна поляризація людства. На початку XXI ст. на частку найбільш розвинених країн припадає менше 12% населення і близько 60% світового ВВП. Вони відіграють головну роль в таких ключових міжнародних організаціях, як МВФ, Світовий банк, СОТ і ОЕСР, що дозволяє їм через ці організації визначати правила гри на «шахівниці світу».

Сучасні роботи соціологів та економістів демонструють різноманітність теорій та концепцій бідності, саме тому поняття бідність застосовується до широкого спектра соціально-економічних ситуацій та втрачає наукову визначеність. Аналізуючи сучасні роботи можна сказати, що бідність – це неможливість внаслідок нестачі коштів підтримувати спосіб життя притаманний конкретному суспільству в конкретний період часу. Друге означення – неможливість підтримувати мінімальний рівень споживання. Згідно з першим визначенням, бідні – це ті, чий рівень життя є нижчим за певний середній стандарт суспільства, а за другим – ті, чий рівень життя є нижчим за визначений суспільством мінімальний рівень. У широкому розумінні родина живе в бідності, якщо її наявні засоби не можуть задовольнити основних потреб цієї родини (її розмірами, станом здоров'я, віком її членів та ін.).

У 2018 році населення планети Земля перевищує 7,6 млрд. осіб. Тільки за минуле сторіччя кількість людей в світі збільшилося на 4,35 млрд. На жаль, громадяни далеко не кожної держави забезпечені елементарними умовами для нормального життя. Наприклад, за даними недавніх досліджень фахівців університету Оксфорда, в 103 країнах світу, де проживає 76 % населення планети (5,4 млрд. чоловік), мінімум 26,5 % (1,45 млрд.) людей живуть за межею бідності [1].

Майже три чверті з найбіднішого мільярда населення Землі проживають в країнах Азії та Африки. На першому місці Індія, де 246 млн. бідних, але багато бідняків також у Китаї (72 млн.) та Нігерії (35 млн.) [2].

Серед європейських країн лідер за кількістю бідних – Росія (27,7 млн. бідних). Україна – на другому місці у Європі (24,6 млн. бідних) [31].

Наразі за даними ООН, за останні 10 років понад мільярд людей змогли вирватися з убогості. Однак приблизно 760 млн. все ще живуть за межею крайньої бідності – на 1,9 дол. США на день [3].

Якщо розглядати динаміку зміни рівня бідності у світі з 1990 по 2018 роки, можна впевнено стверджувати, що ми на правильному шляху, з кожним роком кількість населення, що живе поза межею бідності, зменшується (рис. 1.):

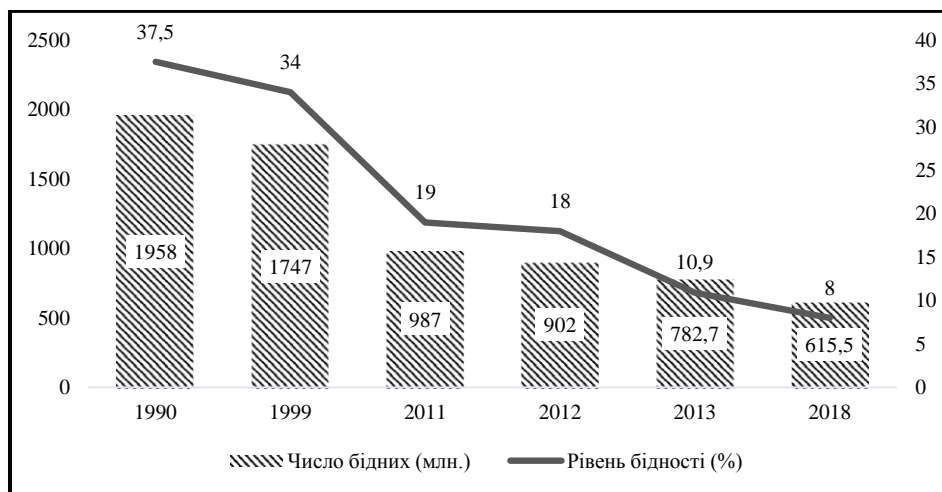

Рис. 1. Динаміка бідності у світі за період 1990 - 2018 роки, (млн. осіб).

Примітка. Побудовано автором на основі даних Світового банку [2].

Як ми бачимо, на глобальному рівні кількість людей, що живуть в умовах крайньої бідності, протягом референтного періоду зменшилася більш ніж на 1 млрд. з 1,85 мільярда у 1990 році до 0,76 мільярда у 2013 році. У середньому кількість людей, що живуть в умовах крайньої бідності, з 1990 року зменшилась на 47 млн. (або 130 тисяч кожен день) [2].

У 2018 році людей, які живуть за межею бідності нараховують 615 млн. чоловік, майже 1 млрд. людей не має доступу до питної води. Тому боротьба з бідністю – це глобальне завдання, перед якою стоїть більшість держав планети. Реалізація цього завдання можлива на принципах добросусідства, широкої участі країн у міжнародному поділі праці, використання конкурентних переваг.

Бідність як глобальна проблема розвитку знаходиться у центрі уваги таких міжнародних організацій як Світовий банк, Організація Об'єднаних Націй, Міжнародна організація праці, Всесвітня організація охорони здоров'я тощо.

Підвищення рівня добробуту людей продовжує залишатися одним з головних напрямків діяльності ООН. За минулий час в світі змінилося розуміння розвитку, і наразі країни поділяють точку зору про те, що сталий розвиток – розвиток, який сприяє процвітанню і розширенню економічних можливостей, підвищенню рівня добробуту і захисту навколишнього середовища – пропонує найбільш оптимальний шлях поліпшення життя людей у всьому світі [3].

У 2000 р. держави-члени ООН прийняли до виконання програму розвитку світового господарства «Цілі розвитку тисячоліття» (ЦРТ). Визнаючи успіх ЦРТ, а також необхідність

завершити роботу з викорінення злиднів, Організація Об'єднаних Націй прийняла у 2015 році «Порядок денний в галузі сталого розвитку на період до 2030 року» [4].

Світовий банк також відіграє значну роль в процесі викорінення явища бідності. Девіз Групи Світового банку – «Наша мета – світ без бідності». Він вибитий в мармурі біля входу в будівлю штаб-квартири організації у Вашингтоні і лежить в основі всієї аналітичної та поточної роботи і зусиль по скликанню конференцій, здійснюваних більш ніж в 145 країнах. Досягнення цієї головної мети підтримується цілями викорінення крайньої бідності протягом життя одного покоління і стійкого підвищення загального добробуту в усьому світі.

Група Світового банку веде роботу, спрямовану на викорінення бідності, в самих різних формах – від фінансування проектів, які перетворюють життя місцевого населення, збору і аналізу даних і доказів, вкрай важливих для забезпечення адресної спрямованості програм на найбідніших і соціально вразливих громадян, до сприяння урядам країн у формуванні всеосяжної, дієвої політики, яка піде на користь всьому населенню і закладе основу для добробуту майбутніх поколінь.

Подолання бідності в ЄС має дещо «консервативний» характер, який характеризується прийняттям стратегій та програм (Європа 2020). В них твердо прописуються вимоги, які країни ЄС мають виконувати. Це досить дієвий метод, але є виключення – в Болгарії, Румунії, Греції, Латвії та ін. спостерігається досить високий рівень бідності населення.

Наразі майже 60 % населення України проживає за межею бідності, що в порівнянні з іншими країнами дуже високий показник. Спостерігається високий рівень диференціації доходів населення. Суспільство поділилося на багатих та бідних, середнього класу майже не існує. Держава впроваджує різноманітні стратегії щодо подолання бідності, але усе вищезазначене свідчить, що спрямовані на соціальний захист населення державні заходи населення не дають позитивного результату щодо зменшення рівня бідності.

Нерівномірність в доходах і витратах різних верств населення, висока частка бідного населення, збільшення бідного населення в складі працюючих (чого немає у розвинених країнах) спричиняють низький рівень життя в Україні, відтік кваліфікованої робочої сили за кордон, соціальну напруженість, складну криміногенну ситуацію, процвітання тіньової економіки, високий рівень корупції, політичну нестабільність, що у сукупності призводить до стримування соціально-економічного розвитку країни.

У кожній країні існує нерівність за доходами та витратами, але занадто значна економічна нерівність населення потребує сприяння вирішенню цієї проблеми з боку державних органів, бізнесу, соціалізації населення, подолання корупції, зростання економіки та виведення її з тіньового сектору. Це надасть можливість приймати ефективні рішення,

розробляти програми розвитку з приводу підвищення доходів і витрат населення та зниження бідності в країні.

Існує ряд економічних об'єктивних причин, що обумовлюють масову бідність у багатьох країнах. Це – економічна відсталість, безробіття, низька продуктивність праці тощо. Також сприяє поширенню бідності неконтрольоване зростання населення, війни, громадянські конфлікти та інші політичні потрясіння, що призводять до масової міграції та порушують організовану роботу економіки.

Таким чином, незважаючи на те, що рівень глобальної бідності знизився вдвічі з 2000 року, необхідні посилені зусилля для збільшення доходів, полегшення страждань та підвищення стійкості тих людей, які все ще живуть в умовах крайньої бідності, зокрема в країнах Африки на південь від Сахари. Системи соціального захисту повинні бути розширені, і ризики потрібно пом'якшити для країн, що мають схильність до катастрофи, які, як правило, найбільш бідні.

Список літератури

1. Causes of poverty and inequality [Електронний ресурс] // EAPN – Режим доступу: <http://www.eapn.eu/>.
2. <http://www.worldbank.org/> – офіційний сайт Світового банку. The World Bank.
3. <https://www.un.org> – офіційний сайт ООН. United Nations UN.
4. Цілі розвитку тисячоліття: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.un.org/russian/millenniumgoals/pdf/mdg2008.pdf#page=8>.